

İNKILÂP TARİHİ KONULARI

B.M.M. açılmadan önce

Ali Rıza Paşa kabinesi programını Meclisi Mebusan'da okuyup imzalı olduktan sonra da buhranlı zamanlar geçirmişti. İstanbul saltanat merkezi olarak bize bırakıldığı tebliğ edildiği sırada şikâyetleri gerektirecek, en küçük olaylara bile meydan verilmemesi tavsiye olunuyordu. Yani, işgallerin tarafımızdan kabul olduğuna filan gösterecek; bunun karşılığında İstanbul'un işgalî tasavvurunda vaz geçilecekti.

İtilâf devletlerinin bilhassa ele doladıkları gay Ege bölgesinde millî kuvvetlerle işgal ordusu arasındaki olaylar, Şubat 1920 sonlarında Karadeniz İngiliz ordusu Başkumandanı General Milne Aydın vilâyetinde üç kilometrelik bir taraflı işgalî tesisi için millî kuvvetlerin geri alınmasını istemiş; Harbiye ve Harbiye Nezareti, ri meseleyi "Vükela Meclisi" ne sevk etmişlerdi.

Bu yeni istek karşısında durumu bir defa daha inceleyen kabine, "müstevlîce, vilâyet dahilinde bir takım kasaba ve şehirleri bir bir megru hak ve sebebe dayanmaksızın işgalini ve bu esnada muhtelit tahrik hareketinin raporıyla da sabit olduğu üzere, ahşâden masum ve günahsız birçok kimseyi şehit ettiğini, bu "mezalim ve şanacılık" gören ve bundan kısmen de kurtulmaya muvaffak olabillerin yurtlarını savunma mak-

saıyla teşkil ettikleri millî kuvvetlere, hükümetin, geri çekilmeleri hakkında emir vermesinin mümkün ve faydalı olmayacağını müzahede ve tesbit etti. Zaten bu hükümet, işgal bölgelerinin tahliyesi hakkında bir karar alınacağını san ve

Gerek bunun gerek buna benzer ve her taraftan yapılan müzakeraların istenilen tesiri yaptığı ve Damat Ferit Paşanın yerine Salih Paşa gibi Heyeti Temsilîye ile işbirliği yapabilecek bir kimsenin, hükümeti teşkil ettiği görüldü. Fa-

tebliğ, Bilhassa Mustafa Kemal, 19 martta, fevkalade sarâhiyetlere malik bir Meclisi Ankarada toplantıya çağırmasından ve birçok yurtdışevler zevatın buna derhal icabı ederek türlü vasıtalarla hareket etmesinden sonra, İstanbuldaki durum, büsbütün bozuldu. Nihayet vakıfından korkulan felâket tahakkuk ederek bir sırada Damat Ferit Paşa dördüncü defa kabineyi kurmaya memur edildi.

Bunu takip eden günler, istiklâl ve kurtuluş mücadelesinin en kritik ve tehlikeli günleri olmuştur. Çünkü bir tarafın Sadrazamın beyanamesi diğer tarafın Şeyhülislamın fetvası (11 nisan 1920) memleketi geniş mifyasta bir nifak yaratmıştı. Kuvayı Millîye öyleyhatlığı irtica ve isyan dalgaları Düsece, Hendek, Gerede, Bolu, Nallihan ve Beynarı istikametini takip ederek Ankaraya yaklaşıyordu. Diğer taraftan Damat Ferit Harbiye Nezaretini üzerine alıyor, Abdülkorim Paşa gibi temiz bir askerın vazifesine nihayet verirken Anzavura paşa ünvanını veriyor, ve bütün gayretleriyle Büyük Millet Meclisinin toplanmasını akim bırakmaya çalışıyordu.

Mustafa Kemal bu isyan dalgalarını durdurmaya çalışırken, Ankarada toplanmakta olan ve umumî vaziyette henüz hiçbir vehile vüki bulunmayan mebusları temin ve teskin etmeye uğraşıyor, böylece Büyük Millet Meclisinin 23 nisanında açılabilmesine muvaffak oluyordu.

İste, bu açılış keyfiyeti, millî hâkimiyetini millî iradenin en sarif tecessül yeri olan bu Meclis, sonsuz mücadelelerin bir neticesi ve sayısız güçlüklerin yedilmesi hâdisesi olmuştur. Bugünün kıymet ve ehemmiyetini ise gelecek Türk nesilleri daima aynı hatırlar seriyeye ve derecede tutacaktır.

YAZAN

M. TAYYİB GÖKBİLGİN

vehmediyordu. Ahaliye şimdîye kadar vatan parçasından ellerinde kalan yerleri de, kısmen olsun, tahliye etmeyi teklif edemedi. Bu itibarla İngiliz komandanlığına hudut taahhidi ve tahdidî gibi muameleye lüzum görmediğinin münasip bir şekilde bildirilmesini Harbiye Nezaretine bavaleye karar verdi. (26 şubat 1920) Fakat yeni meseleler çıkarmakta gecikmedi: Akbaş cephaneliğinin (Gelibolu civarı) Rusyaya nakledilmek üzere İngilizlere verilmesi, buna haber alan millî müfrezelerin daha erken davranarak buraya ele geçirerek Anadoluya taşınmaları işi bu kabinecin kısa olan ömrüne büsbütün son verdi ki; bu münasebetle Heyeti Temsilîye namına Mustafa Kemal'in Ankaradan 4 martta Meclis Mebusan Riyasetine çektiği telgraf, Millî Mücadele tarihimizin şanlı vesikalarından birini teşkil eder.

Bunda Atatürk diyor ki, "... hiçbir kuvvet, hiçbir salâhiyet, taahhüdün emrettiği bu vasıfeden milletimiz menedemeyecektir... Her fedakârlığa âmade bulunan milletimizin mukaddes heyecanına, ancak, milletin şam itima, demâ hâiz bir hükümetin iş barına getirilmesi tatmin edebilir. Vatan ve tarihe karşı derubte ettiğiniz azim mesuliyeti, düğünerek, milletin fedakârane azmiyle mütenasip kararlar itihaz buyurulacağından emin olduğumuzu... arz ederiz."

kat bununla iş bitmiyor ve güçlükler mütemediyen artıyordu.

Buna bir misal olarak 15 martta, İstanbul işgalinden bir gün evvel, Vükela Meclisinde teklif olunan şöyle bir meseleyi akredobülmüştük: O sırada matbuat sansürü tâhidi, bunun tatbikı gelli ise türlü suistimallere ve yorumlara konu teşkil edecek bir durum arz ediyordu. Evetle hükümet sansürü tarafında gazetelere konmasına müsaade olunmayan makaleler, eksoriya, cenebi esnasında öncelikle bu hususta bir komisyon kâbil niyetli azınklar itihap ve istimal olunuyordu. İhka ediyor ve hükümet sansürünün negrini münasip gördüğü haberler ise, bilâkâs onlar tarafından çıkarılıyordu. Malûm maksatlarla ortaya atılan katilâm sayılarınun tekkibi ve bu gibi haberlerin doğru olmadığı yolundaki makaleler negretirilmiyör ve hükümetin bu yoldaki resmî tebliğini, her nasılsa gazetesine derçetmiş olan Jurnal Doryan gazetesi kapatılıyordu. Beklenen ve temin edilmek istenen gayenin tamamen aksini meydana getiren bu türlü sansürün bundan sonra kaldırılması zarurî görülmüş ve keyfiyetin Harbiye Nezareti kanalı ile itilâf devletleri mümessillerine bildirilme kararlaşmıştı.

Bütün bu hareketler İstanbul işgalini hazırlamak ve bu temin edildikten sonra da umumî efkârı oyalamak gayesine atfedil-

Türk Ekspres Bank

İstanbul Merkezinin mutad "Hafta Sonu" Altın Keşidesi Cu martesi günü Noter huzurunda yapılmış ve bu keşidenin 3 ALTIN İkramesini 8277 Hesap no marâh Nispetişi, Emîlak Cad. Vilma apt. 5/2, kat 1 de Bay Ali Rıza Tanbay kazanmıştır.